

Bosparelmoervlinder keert terug in het hakhout

In 2007 is De Vlinderstichting gestart met een project om hakhoutbrigades op te zetten. Net als de bestaande blauwe brigades zijn dit lokale vrijwilligersgroepen. De hakhoutbrigades zullen een structurele impuls geven aan het opnieuw in beheer nemen van (voormalige) eikenhakhoutpercelen ten behoeve van een betere bescherming van karakteristieke maar bedreigde soorten. Er wordt op tien locaties al hard gewerkt en op korte termijn wordt een elfde brigade opgestart. Op de plekken die zijn geselecteerd komen minstens zes doelsoorten voor en is hakhoutbeheer hard nodig.

Tekst: Eik belangrijk voor de biodiversiteit

Albert Vliegthart
De Vlinderstichting

Hakhout is een typische vorm van gebruiksbos en stamt al uit de Romeinse tijd. Bomen worden laag bij de grond afgezaagd en krijgen de kans opnieuw uit te lopen. Na enkele jaren worden de uitlopers geoogst, waarna de cyclus opnieuw begint. Het hout wordt gebruikt als brandhout, rijshout, paalhout en steeds vaker als biobrandstof voor groene stroom en zelfs om paddenstoelen op te kweken voor consumptie. De zomereik heeft net als de wilgensoorten een enorme biodiversiteit aan zich gebonden. Veel soorten die afhankelijk zijn van eiken zijn licht- en warmteminnend. Naarmate bossen ouder worden, worden ze schaduwrijker. Er dringt minder licht door tot de bosbodem, waardoor de kruid- en struiklaag minder divers en structuurrijk wordt of zelfs grotendeels verdwijnt. Door in het bos gefaseerd hakhoutbeheer toe te passen, ontstaat een dynamisch ritme van open en halfopen plekken, zoals dat van nature ook in oerbossen voorkomt.

Eiken zijn langzame groeiers en behoorlijk lichtminnend. Door ze iedere 15 tot 20 jaar te kappen ontstaan een gunstige kapcyclus en een goed ontwikkeld eikenhakhout. Dat wil niet zeggen dat je door maar te kappen meteen hakhoutbos kunt vormen. De stobben en ondergrondse wortelsystemen in goed ontwikkeld hakhout zijn soms wel honderden jaren oud. De dunne stammen verhullen letterlijk de leeftijd van de vaak nog vitale bomen.

De percelen die zijn geselecteerd hebben als hoofdoorstand zomereik, het liefst eikenhakhout. Op deze percelen komen minstens zes van de volgende doelsoorten voor: bosparelmoervlinder, kleine ijsvogelvlinder, bruine eikenpage, vliegend hert, boomkikker, levendbarende hagedis, adder, hazelworm, gladde slang, knollathyrus, fraai hertshooi, berghertshooi, hengel, wilde kamperfoelie, welriekende agrimonie, mannetjesorchis, betonie, dichte bermzegge en diverse havikskruiden zoals boshavikskruid.

Hakhoutbrigades aan de slag

Ieder winterseizoen gaan ongeveer 400 vrijwilligers naar buiten om zich in te zetten in het eikenhakhout. Hierbij worden bomen gekapt, percelen vrijgehouden van Amerikaanse vogelkers of jonge eiken aangeplant. De beweegredenen van de vrijwilligers lopen uiteen. De een houdt van werken in de natuur, de ander wil bijzondere soorten beschermen; er zijn ook mensen die kachelhout willen zagen. Het werk wordt zoveel mogelijk met de hand uitgevoerd om de traditionele cultuurhistorie te benaderen. Om het grove werk te vergemakkelijken worden soms kettingzagen ingezet. Maar ook geheel op oude wijze halen paarden de stammen uit de percelen om krachten te sparen.

De bosparelmoervlinder is terug.

Al dat kappen moet toch wel effect hebben? De afgezette eiken worden daarom in hun ontwikkeling gevolgd. Niet alleen wordt gekeken of de bomen goed uitlopen, maar ook of de knelpunten zoals overwoekering en vraat, door bijvoorbeeld herten en reeën, onder controle zijn. Maar komen de doelsoorten ook terug? Dat blijkt wel zo te zijn. Bij Hoog Buurlo is in 2010 de eerste bosparelmoervlinder waargenomen en ook dit jaar blijkt deze aanwezig te zijn op het hakhoutperceel. Hoe lang de bosparelmoervlinder het volhoudt, is afhankelijk van de groeiende eiken. Zodra er teveel schaduw komt, zal deze soort weer verdwijnen. Het is daarom belangrijk dat over een jaar het aangrenzende perceel wordt gekapt om de dynamiek te bewaren.

Albert Vliegthart

Hakhoutvrijwilligers in actie.

Ook andere doelsoorten zoals de levendbarende hagedis en hazelworm zijn al aangetroffen in het perceel bij Hoog Buurlo.

Goed voor de insecten

Het openkappen zorgt ervoor dat de strooisellaag dunner wordt en planten weer kunnen kiemen. Lichtminnaars zoals vingerhoedskruid, het typische dalkruid en de algemene rankende helmbloem zijn er als eerste bij. Opvallend is het grote aantal insecten dat hier nu te vinden is op de bloemen van de braam. Vele hommels, zweefvliegen, maar ook vlinders. In Hoog Buurlo is de bruine vuurvlinder talrijker dan de kleine vuurvlinder, en vliegen bosmeikevers en gouden torren om je hoofd. Ook vogels, zoals de bonte vliegenvanger, maken gebruik van de open plek in het bos. Ook op andere locaties zoals op de Meinweg en in de Kaapse bossen worden diverse insecten waargenomen. De variatie is groot en afhankelijk van de locatie. Zo ligt het perceel in de Meinweg aan de heide en in de Kaapse Bossen is het gekapte deel omsloten door hoog bos. Beide plekken kennen daarom hun eigen typische insectensoorten. In de Meinweg zien we heel veel gewone heispanners en is de zandhagedis terug, terwijl op de Utrechtse Heuvelrug meer citroenvlinders worden gevonden. Over het algemeen kan worden gezegd dat er in de percelen meer en andere insecten te vinden zijn dan in de referentiepercelen, die nog niet gekapt zijn. Het wachten is nu op de terugkeer van de overige doelsoorten.

Wilt u meer lezen over hakhout, de locaties of de brigades, of wilt u een keer deelnemen, kijk dan even op de website: www.hakhout.info.

Oak coppicing revival: the Heath Fritillary is back!

In 2007, Dutch Butterfly Conservation introduced 'coppicing brigades' recruited from local people, thereby giving a structural boost to the revival of oak coppice. The aim was to protect characteristic, threatened species of open woodland. Already ten sites with at least six target species are in the hands of about 400 volunteers. Oaks grow slowly and are strongly lightdependent; cutting every 15-20 years should result in well-developed coppice. Trees are cut close to the ground and will regenerate into bigger trees; then the cutting can start again. Volunteers not only harvest wood, they also plant young trees and clear the woodland of vegetation succession. Most work is done by hand, appropriate as coppicing is a practice going back to Roman times. By phasing the coppicing, open and half-open patches form a dynamic woodland that preserves the biodiversity. Opening up the woodland has already resulted in the comeback of the Heath Fritillary (*Melitaea athalia*) in Gelderland and of target species at other locations. Clearly coppicing has increased the biodiversity. More illustrations at www.hakhout.info [in Dutch].

Nederlandse Plantencollectie Buddleja's Meer dan zestig soorten vlinderstruiken

Wist u dat de *Buddleja crispa* var. *farreri* in maart en april bloeit? Wist u dat er ook vlinderstruiken zijn die in mei bloeien (*B. alternifolia*) en zelfs die tot in december bloemen dragen (*B. auriculata*)?

Tekst:
Kars Veling
De Vlinderstichting

In Bennekom, bij Bomenland Schiphorst, wordt gewerkt aan het opzetten van de Nederlandse Plantencollectie van Buddleja's. Meer dan zestig soorten en variëteiten staan hier in de volle grond bij elkaar en dat biedt een uitstekende gelegenheid voor De Vlinderstichting om te kijken welke vlinderstruiken nu de beste vlinderlokkers zijn. Kunnen we verschillen ontdekken tussen de variëteiten van *B. davidii*? Is er een voorkeur voor paars boven zwart? Op al die vragen hopen we dit jaar en de komende tijd het antwoord te vinden. We tellen regelmatig de vlinders op de bloeiende struiken en hopen op een goed vlinderjaar, zodat we genoeg waarnemingen krijgen om echte conclusies te kunnen trekken. Hierover zullen we zeker publiceren in Vlinders.

Open Buddlejadagen

De biologische plantenkwekerij Bomenland Schiphorst, waar de collectie is gehuisvest, is open van maandag tot en met zaterdag van 08.00 – 17.00 uur (gesloten op zondag en op feestdagen). Op 4, 5, 11 en 12 augustus en op 2 en 3 september zijn er open dagen. Dan zijn er rondleidingen langs de Buddlejacollectie en op de kwekerij. Dan kunt u de vlinderstruiken met eigen ogen zien en uw keuze maken uit het uitgebreide assortiment.

Ineke Koopmans

Een dagpauwoog snoept van de nectar op een van de zestig soorten Buddleja's die te vinden zijn bij Bomenland.